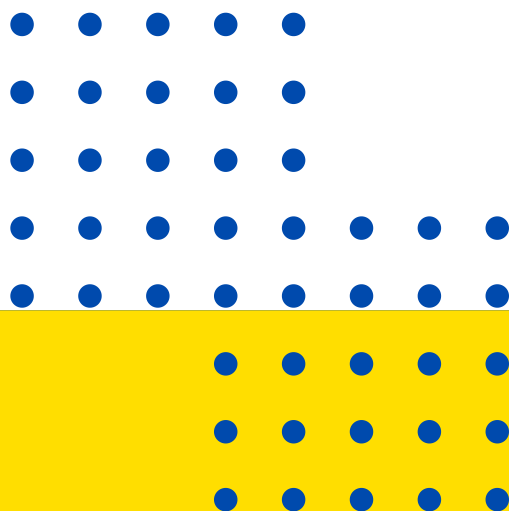

СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

матеріали
V Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

**Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти
Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди
Київський університет ім. Б. Грінченка
Хмельницький національний університет**

СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

SOCIAL-EDUCATIONAL DOMINANTS OF SPECIALIST'S PROFESSIONAL PREPARATION OF SOCIAL SPHERE AND INCLUSIVE EDUCATION

**Збірник матеріалів
V Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

25-26 жовтня 2023 року

**м. Запоріжжя (університет тимчасово переміщений)
2023**

**УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3
С 69**

*Рекомендовано ухвалою вченої ради
Факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 3 від 27.10.2023 р.)*

Соціально-освітні доміанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції: збірник наукових праць; укладач Петровська К. В. 2023. 361 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціально-освітні доміанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти», які виявляють та обґрунтовують тенденції підвищення ефективності підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти. Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукачів, викладачів, здобувачів.

The collection consists of materials of Ukrainian scientific-practical Internet-conference «Social-educational dominants of specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education» which defining and explaining trends of increasing of effective specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education. The materials of the collection will be useful for researchers, scientists, graduate students, prospectors, lecturers, students.

Автори несуть персональну відповідальність за достовірність наданих матеріалів та правильність цитування.

**УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3
С 69**

Кафедра соціальної роботи
та інклюзивної освіти,
ФДССО, БДПУ, 2023

Анастасія Тургенєва,

кандидатка педагогічних наук, доцентка
доцентка кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Бердянського державного педагогічного університету

Алла Мельничук,

асистентка кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Бердянського державного педагогічного університету

УДК 792.72

ТЕАТР ПРИГНОБЛЕНИХ ЯК ПРОСТІР МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН ТА ПОБУДОВИ ДІАЛОГУ

THEATRE OF THE OPPRESSED AS A SPACE FOR SOCIAL CHANGE AND DIALOGUE

У статті розкрито значущість театру пригноблених в сучасній системі суспільного розвитку. Висвітлено основні завдання та особливості навчання у Школі театру пригноблених, яка є спільною ініціативою спільноти джокерів театру пригноблених та реалізується за підтримки громадської організації «Театр змін». Розглянуто сутність та можливості застосування форум-театру як основної методики навчання у Школі театру пригноблених.

Ключові слова: інтерактивна технологія, театр пригноблених, форум-театр, діалог, театральне мистецтво, взаємодія.

The article explores the significance of Theatre of the Oppressed in the modern social development system. It highlights the main objectives and features of education in the School of Theatre of the Oppressed, which is a joint initiative of the Theatre of the Oppressed joker community and is implemented with the support of the «Theatre of Change» public organization. The essence and possibilities of applying Forum Theatre as the primary teaching methodology in the School of Theatre of the Oppressed are also examined.

Key words: interactive technology, theatre of the oppressed, forum theatre, dialogue, theatrical art, interaction.

Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти

Сьогодні для українців дуже важливим є створення безпечного простору, який сприятиме формуванню довіри, розвитку соціальної згуртованості, почуття самоповаги, залученості в життя громади. Театр пригноблених створює такий простір через діалог із глядачами та реальні життєві історії на сцені.

Театр пригноблених впевнено увійшов до сценічної практики в Україні, зародившись за кордоном. Застосування театрального мистецтва в рамках соціально-педагогічної діяльності має наукове обґрунтування у працях А. Капської, Р. Короткової, Н. Миропольської, І. Фузейнікової та інших вчених. Соціально-психологічний театр як інтерактивну форму вивчали такі дослідники, як М. Кіпніс, О. Мерзлякова, М. Павловська, І. Сергієнко та інші. Крім цього, Б. Брехт у своїх працях ефективно аргументував соціальну важливість театру. У театральних постановках він часто використовував ідеї психодрами (соціодрами) Я. Морено для розвитку спонтанності особистості. Театр пригноблених, створений А. Боалем, має за мету розвивати здатність до пошуку альтернативних способів дії у складних ситуаціях [4]. Ці дослідження вчених становлять методологічну основу для використання театрального мистецтва як інструмента в соціальній роботі та соціально-педагогічній діяльності. Безумовно, цей досвід плідно використовується в Україні, а особливу зацікавленість викликає театр пригноблених.

Театр пригноблених – це театральна методика, яка представляє собою систему вправ, ігор і технік роботи з емоціями, почуттями, тілом, особистим досвідом учасників для створення можливостей для діалогу, критичного осмислення соціальної реальності та активного пошуку вирішення проблем. Як інтерактивна форма театру, заснована на співробітництві, вона надає людям можливість випробувати різні моделі поведінки у безпечному театральному середовищі, які можуть бути застосовані у реальному житті [2].

Театр пригноблених включає такі техніки, як «Театр образів», «Форум-театр», «Веселка бажань», «Невидимий театр», «Законодавчий театр», «Театр-газета».

У 2021 році громадська організація «Театр змін» у партнерстві зі спільнотою джокерів театру пригноблених створила Школу театру пригноблених [3].

Основні завдання Школи театру пригноблених: розвиток навичок створення вистав; популяризація практики театру

**V Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція
(25-26 жовтня 2023 р., м. Запоріжжя)**

пригноблених у громадах, які стикаються з проблемами дискримінації, насильства, порушення прав людини; сприяння соціальній згуртованості громади та розвитку творчого потенціалу учасників через застосування методики театру пригноблених; створення майданчика для обміну досвідом між ведучими (джокерами/ками) та людьми, які зацікавлені в опануванні методикою театру пригноблених [3].

Школа проводиться в рамках проєкту «Зміцнення потенціалу громадянського суспільства задля ненасильницької трансформації конфліктів в місцевих громадах», підтриманий KurveWustrow – Centre for Training and Networking in Nonviolent Action.

Навчання у Школі передбачає:

Спільні онлайн читання та обговорення текстів Аугусто Боалю та Пауло Фрейре з вивчення філософії театру пригноблених.

Триденне навчання в офлайн форматі – майстерня, яка передбачає практичні вправи та ігри від знайомства та командотворення до створення форум-вистави з методологічним аналізом цілей, значення та послідовності усіх вправ.

Менторський супровід та проведення власних майстерень учасниками/цями.

Офлайн школа – орієнтована на обмін досвідом між учасниками/цями, розгляд запитів учнів, розбір кейсів та поради від менторок.

Основною методикою навчання у Школі є форум-театр – інтерактивна технологія, яка забезпечує оптимальні умови для формування конструктивної моделі поведінки особистості в складних життєвих ситуаціях, сприяє встановленню діалогу між різними соціальними групами. Мета форум-театру – формування умінь «приміряти» на себе ту чи іншу проблемну ситуацію, експериментувати, «змінювати хід подій»; виокремлення можливих шляхів вирішення існуючої проблеми, зміна ставлення до неї або до «героїв», які потрапляють в різні життєві ситуації; демонстрування позитивного ставлення до учасників спілкування [1].

Вистави форум-театру можуть бути присвячені проблемам з різних сфер суспільного життя: профілактика наркоманії, алкоголізму, злочинності, торгівлі людьми, подолання домашнього насильства, формування здорового способу життя, культури міжнаціонального спілкування, розвиток моральних

Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти

якостей, гармонізація взаємовідносин в сім'ях, булінг, соціальна адаптація ВПО, забезпечення гендерної рівності тощо. Відповідно цільовими групами можуть виступати різні категорії населення: підлітки, люди похилого віку, ВПО, жінки, люди з інвалідністю, волонтери, представники громадського сектору та викладачів, прийомні сім'ї, вихованці інтернатних закладів та інші.

Методика форум-театру полягає в тому, що ведучий (джокер/ка) спільно з непрофесійними акторами готує коротку виставу, яка розкриває певну соціальну проблему. У цій виставі є персонажі, які відіграють роль антагоніста, протагоніста (пригнічена особа) та кілька «нейтральних» персонажів. У кульмінаційний момент спектакль зупиняється. Це може бути дискримінація, булінг, узурпація влади або різні прояви насильства. Етапами форум-театру є: розігрів (знайомство з групою, прийняття групового контракту, актуалізація теми вистави тощо); дія (глядачам пропонується 10-20 хвилинна вистава); форум (глядачі пропонують можливі варіанти вирішення означеної проблеми); зворотній зв'язок; обговорення «акторами» та фахівцями.

Особливістю форум-театру є те, що він не дає конкретних рекомендацій глядачам щодо своєї поведінки, оскільки кожна людина має вміти самостійно приймати рішення та нести за них відповідальність.

Отже, театр пригноблених виступає експериментальною платформою для апробації інноваційних прийомів і форм взаємодії між учасниками процесу та може слугувати для збору інформації про проблему. Він створює сприятливі умови для розвитку рефлексії та здатності до децентрації у акторів та глядачів, розширює їх рольовий репертуар, допомагає самовизначенню в системі соціальних стосунків, вчить гнучко реагувати на зміни в суспільному житті, сприяє моральному та інтелектуальному розвитку глядачів, перетворюючи їх у свідки та активних учасників подій. Українські регіони вже мають успішний досвід функціонування театру пригноблених, який потребує вивчення, узагальнення та впровадження у практику соціальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Полякова О. М., Пономаренко Л. І. Форум-театр як технологія соціокультурної діяльності: етапи становлення в Україні. 2018. URL:

**V Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція
(25-26 жовтня 2023 р., м. Запоріжжя)**

<http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2018/5/40.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).

2. Про методику театру пригноблених: вебсайт громадської організації «Театр для діалогу». URL: <http://tdd.org.ua/uk/pro-metodiku-teatru-prignoblenih> (дата звернення: 29.09.2023).

3. Щорічна школа театру пригноблених: вебсайт громадської організації «Театр змін». URL: <https://teatrzmyn.org.ua/shhorichna-shkola-teatru-prygnoblenyh/> (дата звернення: 29.09.2023).

4. Boal A. Games for Actors and Non-Actors. 2nd Edition [Electronic resource]. URL: <https://www.deepfun.com/wp-content/uploads/2010/06/Games-for-actors-and-non-actors...Augusto-Boal.pdf> (дата звернення: 27.09.2023).